Za Majkou Bokovou

JANA MACHALICKÁ

V neděli 12. července po dlouhé těžké nemoci zemřela krátce po svých 70. narozeninách teatroložka, pedagožka a také autorka Lidových novin Marie Boková. Všichni kolegové ji znali jako Majku, která byla plná energie, srdečná, laskavá, přející a s velkým smyslem pro humor. Byla bohém a naprosto svobodomyslná bytost, která se nikdy nehnala za kariérou. Šlo jí vždy především o divadlo, které celý svůj život milovala, sloužila mu a dokonale znala všechny jeho podoby. Však také pocházela z divadelní rodiny, jejíž členové byli spojení už s významnými kočovnými společnostmi – zejména její otec, režisér Tomáš Bok, ale také teta, režisérka Vlasta Boková.

Jako dramaturg měla zkušenosti z praxe, jako teoretik úžasný přehled o českém divadle 20. století a své znalosti v posledních šestnácti letech předávala studentům na DAMU. Její doménou bylo například české divadlo třicátých let, znala výborně tvorbu E. F. Buriana.

Po studiích teatrologie na FF UK (diplomová práce o brněnské tvorbě Evžena Sokolovského v 60. letech je dodnes cennou studií) v roce 1972 odešla do Severomoravského divadla v Šumperku a pak následovalo Divadlo Vítězslava Nezvala v Karlových Varech a konečně divadlo v Hradci Králové, kde spolupracovala s režisérem Janem Grossmanem a v těžkých časech normalizace byla jako dramaturg jeho velkou oporou a nezištnou pomocnicí. Znalosti Grossmanovy tvorby pak využila v několika publikacích, které vydala Pražská scéna.

Majka měla jedinečný přehled o venkovských divadlech, a když pak pět působila v časopise Scéna, jezdila do nich a sledovala je. Od roku 1990 v této práci pokračovala v Divadelním ústavu a psala mimo jiné o svých cestách do regionů chytré a živé a zábavné texty do časopisu Svět a divadlo. Psát uměla báječně, vynalézavě a originálně a měla velký cit pro vystižení hereckých výkonů, o čemž se lze mimo jiné přesvědčit i v její monografii Václava Vosky.

Šéfovat Avignonu je velké štěstí

Režisér, herec, spisovatel, hudebník a překladatel Olivier Py je ředitelem divadelního Avignonského festivalu od roku 2013. Volí jiný přístup než předchozí ambiciózní dvojice Vincent Baudriller a Hortense Archambaultová. Říká, že se chtěl vrátit k tradicím této nejstarší evropské přehlídky, k tomu, oč usiloval „otec zakladatel“ Jean Vilar. To znamená být co nejdemokratičtější a přilákat nejširší vrstvy diváků.

V Avignonu má smysl každé představení, je přesvědčen Olivier Py FOTO FESTIVAL D'AVIGNON

JANA MACHALICKÁ
zpravodajka LN na festivalu v Avignonu

LN Proč jste pro letošní ročník zvolil téma „jsem jiný“?

To je velmi prosté, potom, co se v lednu stalo, po teroristickém útoku na pařížskou redakci Charlie Hebdo, je politická situace ve Francii složitá. A jednou z reakcí je i posilování extrémní pravice. Chtěl jsem připomenout, že společnost umělců a intelektuálů takovou politiku odmítá a neztotožňuje se s populistickými názory, že nemáme přijímat uprchlíky, a s xenofobií vůbec. Protože mimo jiné moc dobře ví, že kvalita a bohatství kultury je v její mnohosti, v její odlišnosti – jinakosti. Proto jsem zvolil tohle motto a pod ním letos najdete spoustu inscenací.

LN Jak vlastně vzniká dramaturgie festivalu? Máte spolupracovníky v zahraničí? A jaká jsou kritéria pro výběr inscenací a tvůrců?

Mám jednu spolupracovnici, která hodně cestuje po celém světě. Já také znám hodně souborů a režisérů a mám určitou představu o současném divadle, jelikož jsem před Avignonem pět let šéfoval pařížskému Divadlu Odeon, které je na evropské spolupráci postavené. A kromě toho ve Francii pracuje poměrně dost zajímavých zahraničních umělců. Pochopitelně nemůžu znát všechno, leccos mně uniká, třeba o českém divadle toho příliš nevím.

LN Jaká je dnes dotace festivalu?

Máme třináct milionů eur.

LN Stačí to?

Ne, pro tak velkou a významnou akci je to málo. Tento rok se navíc dotace snížila a to nám komplikuje život, chtěli bychom se co nejvíc otevřít, ale nemůžeme si moc vyskakovat. Dnes se ceny jednotlivých vstupenek pohybují přibližně od 10 do 38 eur a předplatné je ještě o čtvrtinu nižší. Těch necelých čtyřicet eur ovšem stojí lístek v plném tarifu na čestný dvůr Papežského paláce. Čili vidíte, že ceny nejsou nijak vysoké. Výpadek financí jsme ovšem museli nějak řešit – festival je letos o dva dny kratší, nebudeme hrát na tradiční a velmi oblíbené plenérové scéně Carrière de Boulbon *(lom poblíž Avignonu – pozn. red.)*.

Olivier Py

Narodil se v Grasse v roce 1965 v rodině francouzských usedlíků v Alžíru, kteří se museli vrátit do vlasti po vyhlášení samostatnosti. Studoval souběžně teologii, filozofii a uměleckou školu, posléze konzervatoř. Poprvé na sebe upozornil koncem 80. let, kdy také založil vlastní soubor.

Na přehlídce v Avignonu se poprvé představil v roce 1995 vlastní montáží z několika textů pod názvem Služka, tento experiment se hrál sedm dní a nocí. V roce 1997 se stal ředitelem divadla v Orléanu, kde vznikla řada jeho významných inscenací, například Veselá apokalypsa – Rekviem pro Srebrenicu. V letech 2007–12 byl ředitelem pařížského divadla Odeon. Festival v Avignonu vede od roku 2013. V poslední době se úspěšně věnuje také režírování oper.

LN Letošní program přichází mimo jiné s Shakespearem – s jeho moderními a ryze současnými výklady. Vy sám jste uvedl Krále Leara, ale ve vašem výkladu není pro lidstvo ani špetka naděje. Tak to cítíte?

Vůbec ne, to já si nemyslím. Naděje zůstává pořád, tu nikdo nemůže zničit, dokud existuje poezie. Je to jen obraz beznaděje a konce civilizace, ale ne skutečná beznaděj. Až ta nastane, tohle všechno už nebude důležité.

LN Publikum se prý rozdělilo na dvě části: jedna je nadšená, druhá znechucená. Bylo vaším záměrem takto provokovat?

Nechci rozdělovat diváky, ale spíš je dávat dohromady. Je to hlavně sám Shakespeare, který je rozděluje. A způsobují to mylné představy o něm jako o romantickém autorovi, jenže to je jen maska a tyto masky mají i postavy. Ale máte pravdu, přijetí je kontroverzní, nejspíš to celé opravdu silně zapůsobilo.

LN Vy jste si ovšem také sám nově přeložil text tragédie. Nenašel jste takový překlad, který by vám vyhovoval?

Tak jednak je to ve francouzské kultuře tradice, minimálně každých deset let nově přeložit Shakespearovy hry. A pak to, co bylo k dispozici, se mi zdálo příliš romantické, možná i literární. Vrátil jsem se k originálu, protože jsem potřeboval, aby text byl věcnější, drsnější a aby se vše mohlo odvíjet rychle, v tempu.

LN Jste ředitelem festivalu od roku 2013. Co se vám za tu dobu podařilo změnit?

Je toho docela dost. Především se nám podařilo znovu nadchnout diváky pro festival. Přivedli jsme umělce, kteří zde nikdy nebyli, letos je jich kolem padesátky. Což je rovněž důležité pro rozvíjení nových kontaktů s diváky. Mladá generace činoherních tvůrců se úspěšně etabluje a je načase, aby dostali větší prostor. Avignonské publikum stárne, je potřeba přitáhnout mladé diváky a to vše s tím souvisí.

LN Vy jste také zrušil instituci „artiste associé“, kterou zavedli vaši předchůdci a která znamenala účast vybraného umělce na dramaturgii. Proč jste se tak rozhodl, nevyhovovalo vám to?

Ne, nepovažoval jsem to za příliš demokratické a nikdy se mi tato myšlenka příliš nelíbila. Nechci umělce rozdělovat na ty významné a na ty méně významné. V Avignonu má smysl každé představení, každé tu má své místo a stejně tak i všichni umělci, kteří zde vystupují, i v tom nejmenším sále. A je to také v souladu s tím, jak festival proponoval Jean Vilar.

LN Co pro vás znamená šéfovat Avignonskému festivalu? Není to občas noční můra?

V žádném případě, pro mě je to velké štěstí a splněný sen.

V Hradci z hradu a z podhradí

Jeden z našich nejdůležitějších, rozsahem největších divadelních festivalů – Divadlo evropských regionů – vykročil koncem června do třetí desítky života. Festival se vyprofiloval jako trojhran, jehož tři špice tvoří představení v Klicperově divadle, představení v Draku a stovky produkcí v rámci open air programu.

VLADIMÍR JUST

Festival zaznamenal v minulosti ročníky, kdy neznělo nadsazeně tvrzení, že se Hradec Králové stal na deset dní hlavním městem divadla. I s korekcí, že opět nebylo v silách jedince vidět ani zdaleka všechno, by se to letos dalo tvrdit jen těžko.

Platí to jak o vlastní divadelní produkci, tak o celkové atmosféře „na zámku“ (viz společenské dění na návrší i terase Klicperova divadla) i „v podzámčí“ (tj. ve stanech v parku i v přilehlých pláccích a ulicích, kde též nebyl zdaleka takový cvrkot jako kdysi, ostatně i v hledištích hlavních scén zelo dřív nemyslitelné množství prázdných míst).

Výmluvným symbolem ústupu ze slávy byl i letošní festivalový zpravodaj, který se oproti minulosti jevil jako chudý příbuzný: jedinou „přidanou hodnotou“ jednoho listu bylo, že byl zdarma. Ty tam jsou doby, kdy Hradec svým Hadriánem, na rozdíl třeba od mnohem bohatšího festivalu plzeňského, přinášel denně čerstvou, zjednodušenou, přesto však aktuální kritickou odezvu právě zhlédnutých produkcí (letos se na chabé náznaky někdejší kritické reflexe tu a tam vzmohla jen část věnovaná open airu). Ale i reprezentativní zpravodajská brožura festivalu byla chudší než jindy a v doporučujících citátech pletla dokonce i jména (například Radmilu Hrdinovou překřtila na J. P. Kříže).

A co je například platné, když festival bez řádné předchozí anonce zařadí inscenaci pozoruhodného světového divadelníka, nizozemského režiséra, výtvarníka, loutkáře, tanečníka a performera jménem Duda Paiva (mj. mnohonásobného vítěze a hvězdy ostravského bienále Spectacolo Interesse – bohužel do Hradce svůj kumšt nepřijel předvést osobně, nýbrž skrze bulharský soubor), když na Paivův opus přijde do poloprázdného Draka sotva třetina diváků, na jeho surreálnou poetiku zjevně nepřipravených? (*Holy*, Puppet Theatre, Sofia). Nezaplněný sál s nulovou zpětnou vazbou přivítal v Draku i nezvládnutě upovídaného *Huckleberryho Finna* (scénář Michal Hába a Šimon Spišák, režie M. Hába, Staré divadlo Karola Spišáka, Nitra).

Evžen Oněgin. Romantickým románem ve verších Alexandra Sergejeviče Puškina se inspirovali režiséři Martin Kukučka a Lukáš Trpišovský. Inscenace na festivalu reprezentovala hostitelské Klicperovo divadlo. FOTO KLICPEROVO DIVADLO

Lehké rozpaky vzbudila v Besedě i ohřívaná, čtyřicet let stará konzerva Franze Xavera Kroetze – jakási pozdní jevištní obdoba cinemy verité – *Koncert na přání* (režie Braňo Mazúch, MD Kladno). I když vysoké ocenění zasluhuje Alena Štréblová za svůj statečný hodinový zápas s monotónností libreta i samotné kladenské divadlo za pohotový „záskok“ za odvolané Ibsenovy *Přízraky*.

Velká scéna Klicperova divadla tentokrát moc neprospěla ani dalšímu pohotovému „záskoku“ za odvolané představení (*Doktor Živago*), Charmsovým *Bábám* Divadla Na zábradlí (režie Anna Petrželková), jež se tu setkaly spíše s vlažným přijetím.

Rekordní nudu v hledišti ovšem obstaralo samotné finále: *Lesk a bída kurtizán* bratislavského Divadla Aréna. Režisér Marián Armsler měl na festivalu čtyři (!) inscenace. Zatímco však jeho pokus o groteskní přečtení „klasického“ Molièra (*Škola pro ženy* s fenomenálním Jiřím Zapletalem, Klicperovo divadlo), bestselleru Kateřiny Tučkové (*Vyhnání Gerty Schnirch*, Hadivadlo) nebo renomovaného Viliama Klimáčka (*Odvrátená strana mesiaca*, Gunagu, Bratislava) patřily k ozdobám přehlídky, Armslerova násilná aktualizace Balzaka zdála se být z této série nejslabší. Dramaturgicky nezvládnutá úprava zcela ignorovala logiku vzájemných vztahů, dramatické situace zůstaly nevyloženy, respektive zahlceny vnějšími efekty, po povrchu muzikálových klišé klouzal i tragický příběh kurtizány Ester a Luciena de Rubempré (v prvém případě aspoň byla postava věrohodně zahraná). Vnější atraktivita spoře oděných a dobře zpívajících div „Ameriky“ a „Asie“ nemohla tříhodinovou nudu zachránit, což se týká i násilně připojeného politicky „odvážného“ monologu zlotřilého faráře (jak jinak, budoucího ministra).

Česká radost?

A tak největší „českou radost“ mi přinesly dvě ze scén, kolem nichž už začíná být v jistých kruzích pomalu povinné zívání: Činoherní klub s Čičvákovými výjimečnými *Bratry Karamazovými* a Divadlo na Vinohradech s herecky diamantově vybroušeným Rajmontovým *Hodinovým hoteliérem*. Vedle *Leni* s takřka kongeniální Riefenstahlovou Zuzany Studénkové (SND Bratislava), *Evžena Oněgina* (Skútři, Klicperovo divadlo, kde se nezapomenutelnou Táňou s Hradcem důstojně rozloučila Pavlína Štorková) a vedle bravurně rozehrané Steigerwaldovy/Rychlíkovy *Ceny facky aneb Gottwaldových bot* (Slovácké divadlo Uherské hradiště – zde s výjimkou poklesle opilecké indiánské scény) asi největší zážitky festivalu.

Autor je divadelní kritik a historik